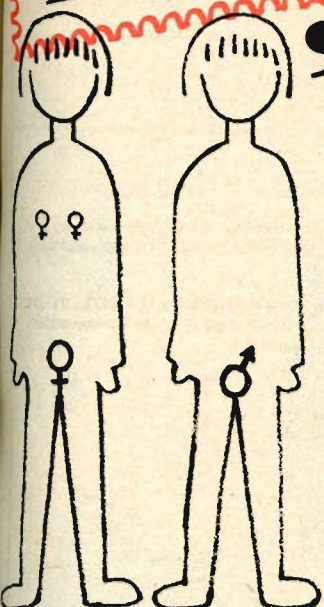

LÄRARE I KÖNSROLLSDISKUSSION:

TEMA

”Man påverkar bäst genom sitt sätt att vara”

könsrollerna och skolan

Artiklarna har skrivits av ÅSA STRÖM och ANITA HÖGFLYGT

Medverkande:

Adjunkt *Ulla Lundberg*. Undervisar i svenska och franska på högstadiet.

Gymnastikdirektör *Tomas Lundberg*. Undervisar från mellanstadiet till gymnasieskolan.

Adjunkt *Karen Hamberg*. Undervisar vuxen-elever på grundskolestadiet i svenska, engelska och franska.

Adjunkt *Bengt Wahlund*. Naturorienterande ämnen på högstadiet. Konsulent vid Stockholms Skoldirektion.

Adjunkt *Per Sundgren*. Undervisar i historia och svenska på högstadiet. Skoljournalisten *Åsa Ström*, försedd med bandspelare.

Varje lärare skall kunna se sitt ämne ur könsrollsaspekt. Lärarna må vara för eller emot eller likgiltiga — men enligt läroplanen är de skyldiga att orientera om könsrollsfrågan, stimulera eleverna till att debattera och ifrågasätta rådande förhållanden. Pojkar och flickor skall behandlas lika och skolan skall i sitt arbete motverka traditionella könsrollsattityder — det är inskrivet i läroplanerna.

Så säger bland annat avdelningsdirektör *Margareta Vestin* på SÖ som till hösten lägger fram

ett könsrollspaket som säkert kommer att få stora återverkningar i skolan.

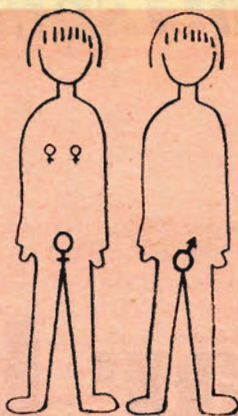
Skolvärlden tog och samlade ihop några lärare till en rundabordskonferens kring könsrollerna och skolan.

Är den uppgift som man fått i läroplanerna verkligen möjlig att genomföra? Kan skolan verkligen bryta de traditionella könsrollsmönstren? Vilka uppgifter tar man på sig som enskild lärare i det här sammanhanget?

Det var några av de frågor som diskuterades.

Ulla: Om man ser på mina ämnen, svenska och franska, så är det betydligt fler flickor än pojkar som läser franska. I vår skola brukar vi gå in i åk 6 på vårterminen och informera om våra ämnen inför valen. Då har man ju chans att påverka alla på samma sätt. Men det är svårt — det finns mycket förutfattade meningar. Hos pojkarna finns inställningen att franskan på något sätt är ett tillgjort språk.

könsrollerna och skolan

Bengt: Jag tycker det finns ett manligt och ett kvinnligt språk. Det manliga språket är byråkratiskt och auktoritärt. Det kvinnliga språket kommer så att säga underifrån – det är klart och ganska mänskligt. Varför kan inte t ex kvinnliga skolledare behålla det kvinnliga språket? Det är ett språk som också eleverna har, och det förhållandet skulle de kvinnliga skolledarna kunna göra något bra utav.

Per: Om man skall renodla resonemanget så är den kvinnliga könsrollen i det här samhället en masochistisk roll – männen har den motsatta rollen. Jag kan inte se att summan av det här skulle bli något positivt.

Tomas: Det kan hända att könsrollerna inte på de biologiska skillnaderna...

Åsa: Försöker du direkt påverka dina elever i könsrollsförhållanden?

Ulla: Vid vissa tillfällen. Särskilt i svenskan, när jag osökt kommer in på ämnet, t ex inför pryo. Då får eleverna göra intervjuer på arbetsplatsen eller göra upp register över yrkesgrupper de kommer i kontakt med. Då brukar jag redan innan de valt arbetsplats ta upp könsrollerna till diskussion och försöka påverka dem att inte göra så slentrianmässiga val.

Bengt: Jag kommer på en gång att tänka på att det är en kategori lärare som fattas här. Det är yrkesvalslärarna. De är oerhört viktiga i det här sammanhanget. Jag har en känsla av att de inte lägger någon tyngdpunkt vid könsroller. Deras jobb är i allmänhet så administrativt. De har liksom bara tid att kontakta företag och ordna jobb åt eleverna. Nyligen gjorde eleverna i vår skola studiebesök på olika arbetsplatser. De var rätt och slätt indelade i bokstavsordning. Det fanns inget försök att styra besöken.

Ulla: En yrkesvalslärare jag känner brukar säga till flickorna att om de skaffar sig en ordentlig utbildning kan de gifta sig med den de tycker om. Hon uppfattade det som om det argumentet gick hem hos flickorna. När hon argumenterar mer allmänt bryr de sig inte om det.

Karen: När man kommer in på diskussioner är man oftast inriktad på att påverka flickorna. Och man tänker inte på att uppmuntra pojkarna till att t ex välja vårdyrken.

Ulla: Jag har en elev i nian, en pojke, som under en idrottsdag visade sig väldigt bra på att ta hand om Malin, min lilla dotter. Och han hade bara en etta i barnkunskap. Jag talade med

barnkunskapslärarinnan och hon tyckte det var hemskt bra att få reda på detta om pojken. Jag märkte att han själv blev mycket glad när jag berömde honom för att han var bra att ta hand om barn. Jag frågade om han inte skulle kunna tänka sig att utbilda sig till förskollärare – men det slog han bara ifrån sig. Och jag förstod på kamraternas reaktioner att de trodde jag var galen.

Bengt: Som lärare måste man vara väldigt duktig på att klara av det här. Gruppnormerna, särskilt tonåringar emellan, är så enormt starka så man kan nästan inte säga någonting. Försöker man, så slås det bara bort – larv, säger eleverna.

Ulla: Jag har gjort så några gånger att jag berättat från mitt eget liv. T ex att Tomas är hemma när Malin är sjuk – och det framgår naturligt att rätten till ledighet för vård av sjuka barn inte bara är kopplad till kvinnan.

Åsa: Tomas, hur gör du i ditt ämne? Du undervisar mest bara pojkar. Uppmuntrar du och värdesätter du även "kvinnliga" egenskaper som t ex rytmisk känsla och grace?

Tomas: Det finns ett naturligt samband mellan rytmkänsla och behärskning av kroppen överhuvudtaget, t ex balans och bollsinn, som gör att de rytmiskt begåvade får höga betyg. När det gäller de väsentliga sakerna i mitt ämne, som motion, finns det ingen skillnad mellan pojkar och flickor.

Åsa: Många tycker att könsuppdelningen i gymnastik är onödig och bara förstärker de traditionella könsrollerna.

Tomas: Uppdelningen i gymnastik betyder nog inte så mycket – det är i högre grad fritidsintressena som bidrar till

segregeringen. Det finns både för- och nackdelar med samgymnastik. Jag har en känsla av att många gymnastiklärare i princip är positiva till företeelsen som sådan, men de drar sig därför att det blir så jobbigt. Spännvidden mellan den bästa och den sämsta blir så mycket större. Det gäller både ur styrke- och rytmiksynpunkt.

Karen: Orienteringsdagar har ju pojkar och flickor tillsammans. Då har man tävlingar mellan klasserna. Varför jämför man flickors och pojkars resultat för sig?

Tomas: På min skola gör vi ingen åtskillnad mellan könen. Vi har i stället alternativ av olika svårighetsgrad.

Åsa: Karen, du har vuxen-elever. Har de också starka könsrollsfördomar?

Karen: Flickorna är väldigt medvetna och berättar öppet om hur de diskuterar könsroller med sina män hemma. De är frigjorda och progressiva i sina åsikter om mannens och kvinnans roll i samhället och hemmet. Men det är väldigt svårt att få några synpunkter från pojkarna i klassen. De är fåordiga och drar sig undan alla diskussioner. Jag försöker ofta provocera dem till diskussion men det går inte.

Bengt: Är det inte en strukturskillnad? Kvinnor som studerar måste vara progressiva och deras män är hemma och tar hand om barnen på kvällarna. Och vice versa.

Karen: Jag har dagundervisning. Det måste alltså också vara så att mina manliga studerandes hustrur försörjer familjen när mannen studerar. Men det kommer inte fram i deras attityder.

– Jag bestämmer mig i förväg för att diskutera könsroller.

Vi brukar ofta ta upp och behandla olika artiklar ur den aspekten.

Ulla: Det är klart att debatten måste gälla de förutsättningar som finns och hur läget är nu. Men jag tror att man påverkar mer genom sitt sätt att vara. Man kan t ex inte lära ut demokrati genom att bara tala om demokrati, man måste vara demokratisk också. Här skulle skolan kunna påverka, om inte posterna inom skolan vore så könsrollsbundna, om det t ex fanns fler kvinnor i ledande ställning.

Bengt: Ta till exempel en så enkel sak som vi gjort på vår skola där vi lät eleverna titta efter vad det fanns för olika befattningshavare inom skolan, vilka löner de hade osv. Här kan läraren sedan gå in och kommentera och få igång en diskussion.

Åsa: Bengt, tror du att du i din undervisning i t ex fysik kan ta upp könsroller och vore det meningsfullt?

Bengt: Pojkar och flickor är ungefär lika intresserade av det laborativa arbetet i naturvetenskapliga ämnen. Jag har aldrig i min undervisning stött på det där att flickor skulle ha svårare för "proppar". Flickorna sätter glatt igång och laborerar likaväl som pojkarna.

– Men däremot teorin! Så fort flickorna ser att det är fråga om förklaringar så slår de ifrån sig. Pojkar har en mer spontan nyfikenhet, även på teorin, de ställer frågor.

Åsa: Vad beror det på?

Bengt: Flickorna tycker det är tråkigt. Ett ämne som fysik är alldeles för teoretiskt och anknyttat dåligt till flickornas föreställningsvärld. Killarna har sina moped och motorer. Frågar man hur en motor fungerar är det visserligen en teoretisk

fråga men pojkarna kopplar näst till sin egen verksamhet.

– Man vet ju inte vad som orsakar och verkan här. Se på min lilla ett och ett halvtårig grabb där hemma. Vi sätter grejor i händerna på honom. Frågan är om vi skulle göra lika mycket om det vore en flicka.

Åsa: Man diskuterar ibland att i skolan gå in och kompetensutveckla flickorna för den här brist på träning med tekniska grejor. Hur skulle du ställa dig till det?

Bengt: Bra, det tror jag definitivt på. Men det måste komma på ett tidigt stadium.

Åsa: Är du beredd att i din egen undervisning prioritera flickornas träning? Finns det något och utrymme till det?

Bengt: Det är nog inte som är problemet i fysik. Problemet är att ämnet är överteoretiserat, även killarna. Alla skulle vinna på en betydligt mer laborativ metodik, men i synnerhet flickorna.

Ulla: Människor är ju olika och det måste man respektera. I vårt samhälle prioriteras tekniska egenskaper och inriktning och där ligger felet. Att framåtanda och kunna prata till exempel en enorm tillgång.

Åsa: Varför kan inte flickor som ofta är verbalt begåvade mynt av det i sin yrkesutövning?

Per: Det är det vanliga stret som går igen – påverkan hemifrån bland annat. Pojkarna stimuleras på ett annat sätt och fyller upp mer expansiva roller. Och det fortsätter i skolan. Killarna gillar inte flickor i klassen och betar sig lika expansivt som pojkarna.

Åsa: Reagerar du så?

Per: Vem, jag? Nej, jag har inga fördomar.

...i samhällsstrukturen.
...strukturen. Beror det
...överallt tagit makten?

Ulla: Det finns många män som har dålig självkänsla, men de döljer det bakom ett auktoritärt beteende.

Karen: De kvinnliga vuxenstuderandena är mycket medvetna om könsrollerna. Men de manliga vill inte diskutera frågan. Jag försöker provocera dem – men det går inte.

...Tomas, Karen, Bengt i
...det har ingen av oss.

Karen: Jag måste säga du har
...Om det är en kille som
...gressiv så nog tycker jag
...klassen reagerar lika
...mot honom som mot en
...som är aggressiv.

Ulla: Vad säger ni om en
...här banal iakttagelse?
...man frågar eleverna om
...linen säger de ofta att det
...cket bättre med en manlig
...För dom hör man, och
...kan hålla mycket bättre
...fing..."

Ulla: Jag har hört om en un-
...ikning där man kommit
...till att kvinnliga högstadie-
...hade bättre kontakt
...eleverna.

Ulla: Jag har också hört elever sä-
...de föredrar kvinnliga lä-
...det är visserligen inte
...men man kan prata bätt-
...ed varandra..."

Ulla: Då skulle man kunna dra
...slutsatsen att den manliga
...riteten blockerar kontak-
...Genom att en kvinna har
...annat utgångsläge så tvingas
...intressera sig för eleverna
... skapa andra relationer.

Ulla: Det kan ju också vara
...is tvärtom. Kvinnan har
...en bra kontakt och efter-
...mannen inte har det är han
...ad att vara mer auktoritär.

Ulla: Du är ett offer för köns-
...änkande där. Du utgår
...att kvinnan har vissa andra
...skaper än männen från
...gan.

Ulla: Resonemanget går ju
...spegelvända.

Ulla: Jag håller med om det.
...vet inte vad som är orsak
...vad som är verkan. Men din
...klaring utgår från att det
...lla vara vissa skillnader från
...man som gör att kvinnan har
...re kontakt.

Bengt: Som högstadielärare
står man inför en omöjlig upp-
gift. Man skall nå kontakt med
30 ungar i åldern 13 till 15 år
med begynnande könsrolls-
medvetande och med all på-
verkan som kommer utifrån.
Det är nästan omöjligt att få nå-
gon kontakt med hela klassen.
Och då utnyttjar man som kille
det faktum att man hörs bättre.
Sen kan man välja var på
"skalan" man vill ligga. Och
slutresultatet blir gärna – om
man själv är kille – att man lig-
ger mer åt det auktoritära hål-
let.

Åsa: Är det inte en uppgift för
skolan att försöka påverka
männen så att de går mer i rikt-
ning mot kvinnorna, så vi får ett
mindre auktoritärt samhälle?

Per: Nej, det tror jag inte på.

Åsa: Jaså? Det skulle du inte
vilja verka för i din undervis-
ning?

Per: Det skulle innebära att vi
skulle närma oss en kvinnlig
könsroll som den ser ut idag.
Och jag ser inget bra i varken
den kvinnliga eller manliga
könsrollen. Det är inte fråga om
att ändra den ena eller andra i
någon riktning, utan det är frå-
ga om att förändra både mäns
och kvinnors roller – och det
måste man göra genom att för-
ändra samhället.

– Jag tycker det här med
könsroller har blivit något av ett
sällskapsspel. Alla läroböcker
slår på könsroller, som en följd
av debatten. Det är bra att man
diskuterar könsroller, men det
hela går inte särskilt djupt. Man
ser könsrollerna som något väl-
digt ytligt och påklippt som
man kan hålla på och byta hit
och dit. Pappa diskar och
mamma byter proppar – och
sen har man bytt könsroller.
Men det är bara ett sätt att und-
vika att tala om vilka förändring-
ar som verkligen skulle behö-

vas. Ingen är villig att koppla
det hela till de bakomliggande
sociala/ekonomiska faktorerna
som producerar sådana här
könsroller.

Åsa: Är debatten så väldigt
ytlig egentligen? Man talar om
att varje människa, oberoende
av kön, i princip skall försörja
sig själv, att varje människa har
samma ansvar och plikter när
det gäller barn och hemarbete,
att varje människa har skyldig-
het att arbeta politiskt. Det
tycker jag är framkomliga vä-
gar som på lång sikt kan föränd-
ra både könsrollerna och sam-
hället.

Per: Jag talade mest om de
reflexer av debatten som finns i
skolan. Debatten där är faktiskt
väldigt ytlig.

Bengt: Det är klart att den är
ytlig! Jag har jobbat ett antal år
med högstadieelever mellan 13
och 15 år. Och det är ju de som
skall nås av det här. Du kan inte
föra en debatt som är veten-
skapligt korrekt och med mycket
abstrakta ord för att nå de här
ungarna. De lever i en verklig-
het som är mycket litet verbal
och väldigt mycket känslobetona-
d och i ett korsdrag från det
omgivande samhället. Jag kän-
ner att jag når dem inte alls om
jag formulerar mig abstrakt. Då
måste man gå ned till ytligheter
– eller om du så vill – enkelhe-
ter.

Åsa: Per! Du har bland annat
historia. Finns det någon plats
där att ta upp och belysa köns-
rollerna? Det har ofta påpekats
att historia bara handlar om
män och att det bara är killarna
som kan identifiera sig med de
duktiga personer de läser om.
Har du tänkt över det med an-
ledning av din undervisning?

Per: Jag har faktiskt inte
medvetet gått igenom det där.
Men den bok jag nu använder

har ett särskilt kapitel om kvin-
nans roll i historien. I och för sig
är det bra, men samtidigt ska-
par det bara illusioner och döl-
jer vad det är frågan om. Kvin-
nan har ju alltid varit förtryckt i
alla samhällen och det bör man
göra klart för eleverna. Jag
brukar ta upp det, men jag bor-
de göra det mycket mer.

Tomas: Tror du inte det beror
på att den starkare alltid tar sig
makt? Jag menar de rent biolo-
giska skillnaderna.

Per: Det är inte de biologiska
faktorerna som är avgörande,
utan samhällsstrukturen. Det
kan man bland annat se på be-
frielseörelserna i olika länder,
där kvinnans roll drastiskt för-
ändras med samhällsskicket.

Åsa: Tycker ni att skolan
skall gå in mer aktivt och försö-
ka bryta könsrollsmönstren?
Hur skall det gå till och vad vill
ni själva bidra med i era respek-
tive ämnen?

Ulla: Ja, skolan skall göra
mer. Yrkesvals lärarna kan göra
mer. Själv kan jag, i synnerhet i
svenska, ta upp ämnet till de-
batt.

– Fast ibland har jag en
känsla av att eleverna tycker
det är hopplöst med alla debat-
ter. Jag tror att man kan påver-
ka dem mer genom sitt sätt att
vara.

– Man kan vara uppmärks-
sam på sig själv. Så att man till
exempel inte är extra småkvinn-
lig ibland mot pojkarna och krä-
ver någon slags chevalereskhet
från dem. Man skall uppträda
likadant mot båda könen – kör
man med "charmstilen" skall
man göra det mot flickorna ock-
så.

Per: Det är klart att könsrolls-
mönstren bör förändras. Jag
försöker, har t ex tagit upp det i
svenskan. Vi gör grupparbetet
om kvinnans roll på arbets-

marknaden och studerar fakta
och statistik som verkligen visar
det existerande förtrycket. Här
är man sviken av läroböckerna
som skriver t ex att löneskillna-
derna bara beror på skillnader i
utbildning. Men det finns ju fak-
tiskt statistik som visar att kvin-
norna redan på sitt första jobb
får lägre lön, även om de har
samma utbildning som männen.

– Hur vi på skolan skall kun-
na förändra mönstret vet jag in-
te. Skolan kan aldrig fungera
som en spjutspets i det här
sammanhanget.

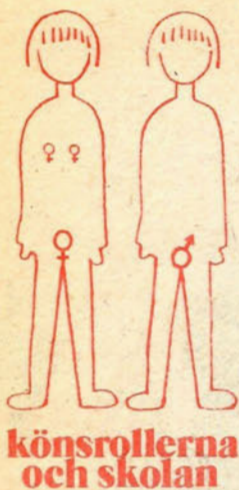
Skolan kommer alltid att föra
fram de värderingar som sam-
hället har i ett visst läge. Just ju
har man behov av kvinnan på
arbetsmarknaden och därför
har vi en drive för att kvinnan
skall ändra sin könsroll.

Åsa: Det står i alla fall inskri-
vet i läroplanerna. Tror du man
kan ändra läroplanerna om det
blir opportunt om tio år?

Per: Självklart.

Bengt: Det är en intressant
fråga. Det är klart man kan
ändra i läroplanen, men nu
finns det en ganska kraftig opi-
nion. Det är inte säkert att man
kan gå tillbaka.

Karen: Jag tycker lärarens
roll i det här sammanhanget är
viktig just när det gäller attity-
der. Och man får vara upp-
märksam på sig själv hur man
agerar – t ex inte vädja som
kvinna till pojkarna i klassen.
Och när man tar upp könsrol-
lerna till diskussion ska man ta
upp det på ett sätt som gör att
inte pojkarna sätter sig emot
från början, att de inte reagerar
i något slags trots. Både i svens-
kan och i språken arbetar jag
med övningsexempel. Här får
man se upp så att man inte väl-
jer exempel där typiskt "manli-
ga" handlingar hela tiden utförs
av män och vice versa.

Flickorna diskuterar oftare än pojkarna mindre könsbundna yrkesval

Flickor diskuterar oftare än pojkar möjligheterna till mindre könsbundna yrkesval. Men särskilt ofta förekommer inte sådana diskussioner.

Bara en tredjedel av yrkesvalslärarna har tagit upp med sina elever frågan om "annorlunda" val, dvs att pojkar skulle kunna välja yrkesområden som vanligtvis väljs av flickor och vice versa.

Alternativ		Ofta	Någon gång	Aldrig
I undervisning med lärarna	po fi	7 9	62 72	31 19
Med kamrater	po fi	4 12	40 60	56 28
I hemmet med föräldrar/anhöriga	po fi	4 12	38 47	58 41

□ □ Universitetet och lärarhögskolan i Umeå har på SÖ:s uppdrag gjort en kartläggning av obligatoriska studiebesök och pryoval i grundskolans högstadium.

En delfråga i undersökningen gällde hur frågan om könsbundna yrkesval diskuterats i

undervisningen.

Den fråga som ställdes till eleverna löd så här: "Har ni i skolan diskuterat möjligheterna för pojkar att välja kvinnliga arbetsuppgifter under pryon och för flickor att välja manliga?"

Den procentuella svarsfördelningen framgår av tabellen

här ovan.

Om man ser på huruvida yrkesvalslärarna behandlat möjligheterna till "annorlunda" val, dvs att pojkar väljer områden som vanligtvis väljs av flickor och vice versa, framkom att 35 procent av yrkesvalslärare svarat jakande. Några har behand-

lat frågan inom ramen för olika arbetsområden, exempelvis "Att välja yrke" och "Leva tillsammans". Andra har diskuterat problemet i samband med den undervisning de haft i SO-ämnen, ibland med hjälp av stillfilm ("Yrkesval utan fördomar").

Tomas: Jag ser mitt ämne som i första hand sjukdomsrebyggande och här finns det inga motsättningar mellan könen. Alla behöver motionera. Men man kan försöka mildra på de avarter som i alla fall finns — när man undervisar pojkar — t ex att överbetona muskelbygget. I stället kan man föra in litet mjukare rytmer. Och så är det väldigt lämpligt att samarbeta med kvinnliga gymnastiklärare. Kanske kan vi på sikt avskaffa de skillnader som finns i gymnastiklärarutbildningen.

Bengt: Jag tror inte skolan kan göra så mycket i förändringsriktning. Men det lilla som går att göra, ligger nog inte på informationssidan. Eleverna hör bara det de vill höra.

— Jag tror mer på praktiska exempel och på rollspel t ex. Man kan helt enkelt byta roller. Tjejen ska vara kille och killen tjej och så får dom känna på hur det känns. Det kan man använda på lärare också. Vi skall t ex nu snart ha en studiedag om könsroller. Jag är säker på att det blir samma mönster som alltid: information, information, information.

— Men sanningen i all ära. Det räcker inte med intellektuell påverkan. Man måste gå in med något mycket hårdare. På den här studiedagen skulle vi i stället kunna ha ett rollspel, upplagt så att det verkligen gick rakt på och chockade lärarna.

Åsa: Det låter bra. Kan du inte köra det med eleverna också? I fysiken?

Nu är tjejerna bäst — verbalt sett!

Att svensken skulle bli allt dummare är ingen hållbar förklaring till den låga kunskapsnivån hos dagens skolungdom (om nu någon trodde så).

Det förhåller sig nämligen alldeles tvärtom. Precis som vi blir längre och längre, så blir vi också mer och mer begåvade.

Och den största begåvningsstillväxten står flickorna för. Deras verbala förmåga t ex är nu större än pojkarnas. När det gäller spatial begåvning är pojkarna fortfarande överlägsna, men inte längre så mycket. Inte heller finns det nu några könsskillnader i induktiv begåvning eller i allmänbegåvning.

Dessa glada nyheter meddelas i en licentiatavhandling från pedagogiska institutionen vid Göteborgs universitet. *Regionala förändringar i testresultat under en femårsperiod* är titeln på avhandlingen. Den femårsperiod som undersökts är tiden 1961–66 och författaren heter *Gun Stahle*.

□ □ Man har undersökt två generationer trettonåringar, födda 1948 och 1953. Resultaten visar för det första en klar begåvningsstillväxt mellan de två generationerna. För det andra

har man kunnat relatera den intellektuella tillväxten till några åtkomliga miljömått, dvs främst ungdomarnas sociala bakgrund i olika geografiska områden, men i viss mån även deras ändrade skolmiljö under den aktuella perioden. Det var då grundskolan växte fram med nära 50 proc.

Ökad föräldrautbildning stimulerar

Vad som tycks vara av betydelse för den verbala begåvningsstillväxten hos pojkar är föräldrarnas, och framförallt mödrarnas förändrade utbildningsnivå. Med föräldrautbildning varierar hemmets kulturella, sociala och intellektuellt stimulerande förmåga, liksom attityder, värderingar, ambitioner och beteendemönster. Föräldrautbildningen visar sig exempelvis bättre kunna förutsäga skolframgång än det mer komplexa måttet socialgrupp. Moderns ut-

bildning tenderar därvid att visa högre samband med barns skolprestationer än vad faderns utbildning gör.

Om föräldrautbildningen ökar skulle detta alltså kunna medverka till en ökad intellektuell stimulans från hemmets sida. Den stimulansen bör ha effekter på barnens skolprestationer men i viss mån även på deras begåvningsutveckling.

Det intressantaste resultatet i denna undersökning är de genomsnittliga förskjutningar i positiv riktning som ägt rum i flickornas verbala begåvning. Dessa resulterar i ett signifikant bättre resultat jämfört med pojkarnas i en begåvningsfaktor som normalt inte brukar vara könsskiljande. Flickornas verbala begåvningsstillväxt har bara kunnat relateras till befolkningstätheten. Den tycks nämligen vara något större på landsbygden än i tätorterna, vilket sammanhänger med att den överhuvudtaget tycks vara större i lägre utbildade socialgrupper.

Könsrollsdebatt ger råg i ryggen

I detta sammanhang frågar sig författaren vad det kan vara för miljöfaktorer som stimulerar utvecklingen av flickornas verbala begåvning. Vilka förändringar i flickornas miljö eller i samhället kan ha inträffat? En historieskrivning av det senaste decenniet finns ännu inte av naturliga skäl. Vad som varit påtagligt och minnesvärt är dock den livliga könsrollsdebatt som florerat i Sverige under 60-talet och som bl a haft en parallell i att kvinnorna i ökad utsträckning gått ut på arbetsmarknaden. Denna debatt har för-

hoppningsvis påverkat åtminstone attityderna till den jämlikhetsfråga som rör könsrollerna. Kan den också ha främjat flickornas begåvningsutveckling direkt genom att ge dem mera råg i ryggen, mer självständighet och ett ökat självförtroende?

Kan skolan ge alla ett effektivt språk?

Den verbala begåvningsstillväxt har betydelse för både intellektuell och social utveckling, framhåller författaren. Olika socialgrupper har olikartade sätt att vara bekanta med och använda sig av språket, inte bara när det gäller ordförråd, utan också när det gäller språkstruktur och språkanvändning. Med hänvisning till tidigare undersökningar tar författaren också upp frågan om inte utbildning kan eliminera åtminstone vissa av de skillnader i språkanvändning som förorsakas av miljön.

Med skolans hjälp borde man kunna skaffa sig ett effektivt språk trots ett socialgruppsmässigt handikapp, menar författaren.

Undersökningen bygger på ett material som bildat grundvalen för det sk Individualstatistikprojektet. Individualstatistik infördes i samband med omläggningen av den svenska skolstatistiken. Uppgifterna har insamlats av Statistiska centralbyrån och pedagogiska institutionen i Göteborg. Materialet omfattar diverse uppgifter — bl a testresultat — för två likvärdiga stickprov av skolelever i trettonårsåldern, insamlade år 1961 respektive 1966. I det första samplet uppgår antalet elever till ca 12 000 och i det andra till ca 10 000.

Menar du att du aldrig har hört om Hamlet?
Konon kommer morsan dragande med varje kväll!

På universitetet:

Samma snedfördelning som förr

Inga avgörande förändringar har skett i könsfördelningen när det gäller studier vid filosofisk fakultet – den är fortfarande mycket sned.

Det konstaterar UKÄ i en nyutkommen rapport som granskat bl a studerandeutvecklingen vid filosofisk fakultet under åren 1969–73.

□ □ Kvinnorna dominerar fortfarande stort humanistiska fakulteten – även om det finns en viss nedgång i dominansen, från 65,9 procent ht 69 till 59,5 procent ht 73. Andelen kvinnor har ökat något på samhällsvetenskaplig fakultet, från 36,4 procent ht 69 till 40,7 procent ht 73. På matematisk-naturvetenskaplig fakultet har man också registrerat en liten uppgång för kvinnorna – från 24,0 procent ht 69 till 29,9 procent ht 73.

Siffrorna tyder ju på en förändring i så att säga rätt riktning – men går man in på de enskilda ämnena blir bilden inte så ljus. Språk som engelska, franska och tyska har visserligen en li-

ten nedgång i procentuella andelen kvinnor, men kvinnorna utgör dock fortfarande tre fjärdedelar av totala antalet registrerade.

I matematik finns bara 19,4 procent kvinnor – det är till och med en nedgång med en procent sedan 1969. I matematisk statistik har antalet kvinnor gått ned med tre procent, från 20,1 till 17,0. I fysik ligger andelen kvinnor så lågt som 16,8 procent, i statistik 20,3 procent. Företagsekonomi registrerar en liten uppgång från 19,5 till 21,5 procent likaså informationsbehandling ADB från 17,5 till 18,8.

Det har ofta påtalats att antalet kvinnor sjunker för varje sti-

gande nivå inom den högre utbildningen. Detta faktum bekräftas också av det här materialet.

I historia registrerade man t ex ht 73 55,7 procent kvinnor som studerade för 20 poäng.

32,5 procent studerade för 40 poäng, 35,0 för 60 poäng och bara 27,2 för 80 poäng!

Ett annat exempel är företagsekonomi där 21,6 procent kvinnor läste för 20 poäng men bara 12,3 för 80 poäng.

I nationalekonomi fanns ingen enda kvinnlig studerande på 80-poängsnivå! I matematiken var motsvarande siffra så låg som 5,6 procent medan 20,7 procent i alla fall läste på 20-poängsnivå.

... och avhopparna går till vårdyrken!

Nära hälften av de kvinnliga studenterna vid filosofisk fakultet avbryter sina studier och blir sjuksköterskor eller sekreterare. Någon radikalare inställning när det gäller kvinnans uppgift här i livet tycks således inte ens universitetsstudierna ge. Eller är det arbetsmarknadssituationen som avgör valet? Det finns fortfarande gott om jobb för vård- och servicepersonal, antingen det gäller sjukhus eller kontor.

□ □ Universitetet och läraryrket har gjort en uppföljning av studerande vid filosofisk fakultet i Umeå. Den handlar i första hand om studieavbrott och genomströmning och visar ganska nedslående resultat för flickornas del.

Den visar nämligen att betyd-

ligt fler flickor (47 %) än pojkar (27 %) gjort definitiva avbrott i sina studier. "Tillfälliga avbrott" är däremot något vanligare hos pojkar.

När det gäller övergångar till andra utbildningar har fler pojkar sökt sig till de spärrade fakulteterna medicin och odontologi och fler flickor till vårdyrkesutbildning, sekreterarutbildning, kombinationsutbildning och utbildning på gymnasial nivå.

För övrigt är ett av de viktigaste fynden i denna undersökning enligt författaren att studieavbrotten vid filosofisk fakultet till stor del består av övergångar till annan utbildning. En del av dessa övergångar har planerats redan innan utbildningen påbörjats, medan en del förefaller vara en anpassning under utbildningens gång till ändrade förhållanden på arbetsmarknaden eller inom andra grenar av utbildningssystemet. En mindre del av avbrotten beror slutligen på besvikelse över själva utbildningen, bristande trivsel eller bristande kapacitet.

Också forskare i USA och England har påtalat att "drop-out" delvis kan beskrivas som rörlighet i utbildningssystemet, påpekar författaren.

Könsroller på arbetsmarknaden

Kvinnornas arbetsmarknad ser inte likadan ut som männens. Det stora flertalet kvinnor har än idag typiska kvinnoyrken, nära besläktade med kvinnans uppgifter i hemmet.

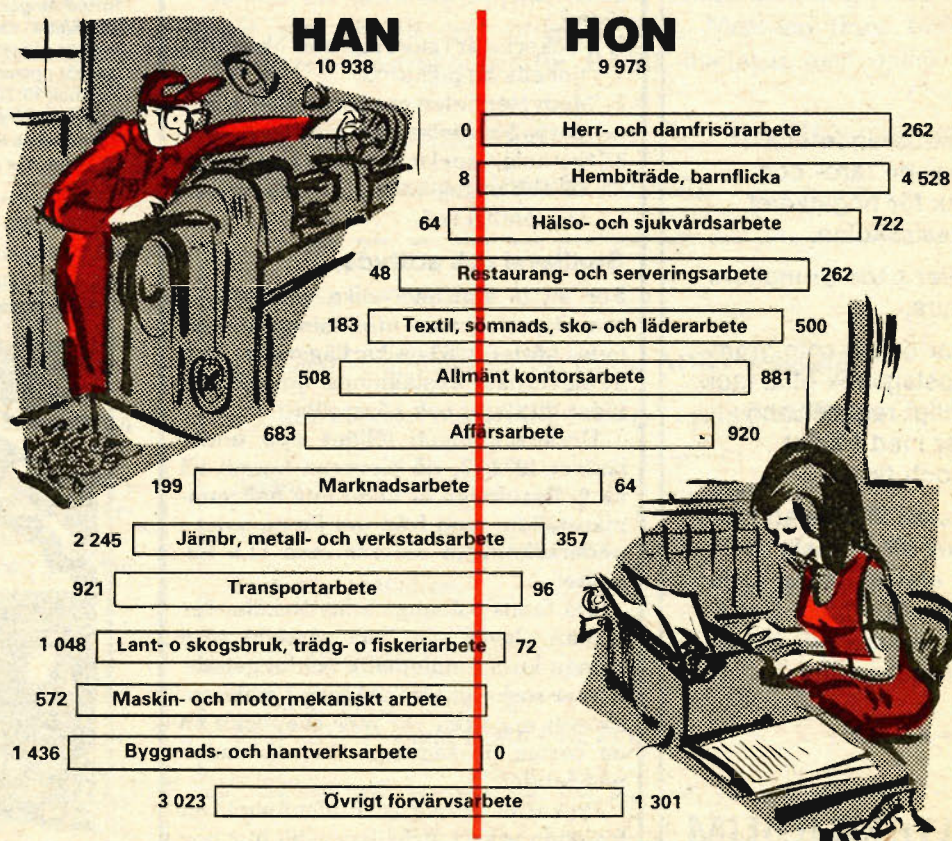
□ □ De flesta arbetar i serviceyrken: husligt arbete, städning etc. Ca 200 000 kvinnor är anställda inom hälso- och sjukvård. Omkring 350 000 har kontorsyrken. Inom tillverkningsindustrin arbetar nära 130 000 kvinnor, varav många i stagnen-

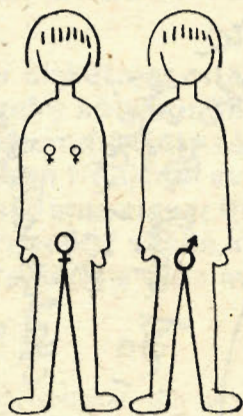
rande branscher som textil- och beklädnadsindustri.

Att män nästan alltid tjänar mer pengar än kvinnor är därför fortfarande en självklarhet. Faktum är att inte mindre än 84 % av antalet förvärvsarbetande kvinnor år 1968 hade in-

komster som understeg 20 000 kr. Bara delvis kan det förklaras av att också deltidsarbete ligger i den siffran. Andelen kvinnor sjunker sedan i takt med att årsinkomsten stiger. Så hade 1968 ca 40 % män en årsinkomst på 20 000–50 000 kr, mot ca 12 % för kvinnorna. Mellan 50 000 och 100 000 kr i lön hade 4,5 % av männen samma år. Men till sådana höjder nådde bara en halv procent av kvinnorna.

Elever som lämnade grundskolan 1971 och förvärvsarbetade 1972

könsrollerna och skolan

□ □ I november 1970 överlämnade SÖ till utbildningsdepartementet en skrivelse om pågående och planerade åtgärder för att mer konkret följa upp läroplansintentionerna beträffande könsrollerna.

En av åtgärderna var det s k könsrollsprojektet, som startades samma höst.

Det är meningen att SÖ:s könsrollsprojekt skall mynna ut i någon form av komplement till läroplanen. Som grund för de rekommendationer som SÖ kommer att ge för könsrollsfrågans behandling i skolan ligger en rad olika forskningsprojekt och försök.

Modellskoloförsök

SÖ har engagerat bl a Vallaskolan i Sala som s k modellskola. Försöket går ut på att kartlägga vilka attityder eleverna har till könsroller och att finna former för påverkan. I stort har försöket genomförts självständigt av deltagande lärare.

Försöket i Sala är nu inne på sitt andra år. Man startade med att testa attityderna till könsroller. Avslutande tester med högstadiet skall göras senare i vår.

För låg- och mellanstadiets del har man efter en period av påverkningsförsök gjort utvärderande attitydundersökningar. Som sammanfattning av de hittills gjorda utvärderande testen kan sägas:

1. Flickorna är i stort sett mer okonventionella än pojkarna.
2. Medvetenheten om könsrollerna och deras betydelse har ökat markant.
3. Sannolikt spelar lärarens inställning till och engagemang i frågan en inte oväsentlig roll.

Studieval och attityder

För att få klarhet i vilka värderingar som styr elevernas utbildningsval startades hösten 1969 en kartläggning i åk 6 av elevernas föreställningar om och attityder till status och könsroller.

Undersökningen följdes upp under läsåret 1972/73, då eleverna hunnit till åk 9. Resultaten är ännu inte helt sammanställda, men från det första ledet i undersökningen noterar man bl a följande:

Det fanns påtagliga attitydsskillnader mellan elever som valt särskild resp allmän kurs i matematik och engelska. Elever som valt särskild kurs i matematik och engelska var mer skeptiska än de övriga till samtliga "könsladdade" påståenden.

Pojkarna föredrog i allmänhet ett framtida yrke i förhållande till hur hög utbildningsnivå som krävs (ju högre ut-

Flickorna väljer yrke oberoende av utbildningsstatus

bildningsnivå desto mer åtråvärt), medan flickorna önskade framtidsyrke oberoende av utbildningsstatus.

Lärarattityder

En arbetsgrupp vid länsskolnämnden i E län har med hjälp av en enkät undersökt hur några lärargrupper ser på könsrollsproblemet. Enkäten utsändes till slumpvis utvalda deltagare dels vid SÖ:s sommarkurser, dels vid speciella könsrollskurser.

Allmänt sett var lärarna positivt inställda till en utjämning och likställdhet mellan könen.

Däremot var osäkerheten stor när det gällde förväntningar riktade mot båda könen. Så t ex instämde 40 % av männen på sommarkursen men inte mer än 10 % av kvinnorna på könsrollskursen i påståendet att män och kvinnor har olika medfödda intressen. Däremot ansåg de flesta att det var ett slöseri med mänskliga resurser att kvinnorna så litet engagerade sig i samhällsliga verksamheter. Den som har hand om barnen bör också vara aktiv ute i samhället – det ansåg 67 % av männen på sommarkursen och 88 % av kvinnorna på könsrollskursen.

Ungefär var tredje person av alla till-

frågade ansåg att en pappa svårigen kan stå lika nära sina barn känslomässigt som en mamma, då hans yrkesroll dominerar över hans föräldraroll. Bara 26 % av "sommarmarkurserna" men hela 71 % av kvinnorna i könsrollsgruppen instämde i att män i vår kultur har svårare att klara nära mänskliga relationer och därför lever otryggare.

Ungdomarna måste vara medvetna om vilka konsekvenser ett traditionellt könsrollsmönster har för den personliga utvecklingen. Det ansåg de flesta av lärarna, och därav framgår att mycket finns att uträtta i skolan vad beträffar könsrollsfrågan, anser arbetsgruppen.

"Litteratur och studiematerial"

Könsrollsprojektet vill rensa i begreppsfloran – vad är könsskillnader rent biologiskt, och vad är inlärd beteenden? Man arbetar också med att ta fram lämplig litteratur för lärare.

Det är dåligt ställt med läromedel för elever på det här området. Men Utbildningsförlaget har gjort ett material som heter Tjejer och killar. Det håller man på och reviderar just nu med ledning av bl a resultat som kommer fram vid modellskoloförsöket vid Vallaskolan i Sala.

spanska

för gymnasieskolan

Kaj Heurlin

¿ Habla usted español?

– en nybörjarkurs i spanska för gymnasieskolan och vuxenundervisningen
– för undervisning med en snabb och rationell studiegång. Texterna är intressanta och innehåller rikligt med realia. Ordförrådet är modernt och roligt. Inbyggd grammatik som möjliggör studiegång enligt SÖ:s nya momentförteckningar. Övningsboken, *Libro de trabajo*, innehåller varierande övningstyper med utrymme för temaskrivning, textfrågor och stolpar för uppsatsskrivning.
Textbok 10:20 (18:–)
Ljudband, 3 st á 45:–
Övningsbok 6:– (10:50)
IS-band, 4 st á 55:–

Kaj Heurlin – Francisco Uriz

Sol y sombra 3

– ett nytt läromedel som är avsett att utgöra tredje delen (åk 3) i en planerad spansk nybörjarserie. Kursboken innehåller medelsvåra texter med riklig marginalglossering, tagna ur sakprosa och skönlitteratur från dagens Spanien och övriga spansktalande länder. Teman: spansk ungdom, vardagsvanor, klimat och historia, kyrkans kamp om själarna, hippiekultur, fotboll och tippning, tupamaros, revolution, utbildning m.fl.
Studieboken ger bl a innehållsfrågor samt exempel på grammatiska moment enligt läroplanssupplementet "Romanska språk".
Till "Sol y sombra 3" finns ljudband med spanska och spanskamerikanska röster samt diagnostiska prov (även hörförståelseprov) med kopieringsrätt.
Textbok 9:40 (16:50) Ljudb. 6 st á 50:–
Studiebok 4:15 (7:35) Diagn. prov 21:25 (38:–)
Ljudband till diagn. prov 35:–

Kaj Heurlin

Vi skriver spanska

Övningsbok i centrala grammatiska moment enligt SÖ:s momentförteckning för åk 1 och 2–3 med ett praktiskt vardagsordförråd.
Nyckel medföljer. 4:60 (8:25)

Liber läromedel

CWIK CWK Gleerup Bokförlag Box 1205, 221 05 Lund Tel 046-117500

F-priser exkl moms
ca-priser inkl moms
inom parentes

- Självinstruerande och -kontrollerande läro- och övningsbok för högstadiet och gymnasieskolan.
- Innehåller både grundkurs och överkurs.
- Fungerar också som grammatisk uppslagsbok bl.a. tack vare ett fylligt register och jämförelser med främst engelska och tyska.
- Ger läraren tillfälle att hänvisa en elev till ett visst avsnitt, som eleven sedan själv gör sig förtrogen med. Detta medför att läraren blir avlastad en del rutinarbete.

156 sidor
f-pris 19:– + moms